

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՐԻՍՏՈՍԻԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԿԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի, Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն, Тифлисы, Редакция „Мшак“.

Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.

Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիցուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են

իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ:

Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

Ապրիլի 5-ին, Մաղաւազ գիւղում, երկարատե հիւանդութիւնից յետոյ, վախճանվեց Զրարերդի նախկին գործակալ ծերունի

ՏԵՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՏԵՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԸ,

որի մասին հանրապետի այրին, երկրորդի Հովհաննէ Տեր-Մարգարէի Տեր-Գրիգորեանը, որպէս Մարգին քահանայ, Զարար, Զուճուղ և Միքայէլ Տեր-Գրիգորեանները և զուտորը—Զաղա Շամամեանը խորին վշտով յայտնում են իրանց ազգակիցներին, բարեկամներին և ծանօթներին:

1—2

Եզօր Աւագեան Դաւիթով եզօր և բոյրերի հետ միասին արտայտում են իրանց անկեղծ երախտագիտութիւնը և արտազին շնորհակալութիւնը այն բոլոր անձերին, որոնք յարգեցին իրանց թանգազին և անմոռաց եզօրը

Պ Ա Ի Լ Ի (Պօղոսի)

յիշատակը և այն անձերին, որոնք այնքան ցաւակից կերպով գրաւոր արձագանգ տուին իրանց անհուն վշտին:

1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ցամաքի գործերի մասին. Գարաէզի առիթով.— Երկու խօսք Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր Բարեգործական ընկերութեան տեղեկագիրը. Երկու խօսք Երեւանի ընկերութեան տեղեկագիրը.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Յիշատակելի գործ. Երկու Ամերիկայից. Արտաքին լուրեր.— ՀԵՌԱՊՈՒՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ. ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ. Անցեալէն և ներկայէն:

ՅԱՄԱՐԻ ԶՕՐՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ցամաքի գործերը սխում են միմեանց մօտեանալ և, ինչպէս հազարեցին հեռագրական գործակալութիւնները, նրանք ունեցել են մասնաւոր ընդհանուր միմեանց հետ, որոնք, սակայն, ոչ մի վճարական և լուրջ նշանակութիւն չունեն:

Մի յատուկ յօդուածով, որ նուիրել է «Рус. Вѣд.» լրագիրը ցամաքի բանակ-

ների գրութեան, հետեւալ կարծիքն է յայտնված այդ մասին: Մագալ ժամանակը Ռուսաստանը պահում էր Հեռուար Արեւելքում միայն 100,000 հոգուց բաղկացած մի զօրք, որ հետո է իր յենակէտ Եւրոպական Ռուսաստանից հինգ վեց հազար վերատեղում: Այդ պատճառով անկարելի էր արագ կերպով օժեկացնել զօրքը մինչև անհրաժեշտ թիւը: Այդ հանգամանքի, նաև պատերազմի բեմի ընդարձակ լինելու վրա կազմեցին իրանց հաշիւները եւրոպական ռազմագէտները: Եւրոպացիները փոխադրելով հարաւային Մանջուրիա մի անգամից իրանց բոլոր զորքը, 240,000 հոգի, կարող էին մի քանի ամսվայ ընթացքում աւելի ուժեղ լինել և հասցնել մեզ մի շարք հարուածներ: Մակայն Օհամի և Նօզգու մարտախաղների ծրագրիները այնքան էլ հեշտ իրագործելի չեն, որքան թւում է: Մտաշունչ ձմեռը արգելեց եւրոպացիներին կատար ածելու

ըր»: Ու պատասխան պիտի լսէ, թէ «այ հայ ճարտարագետ չը կայ, ճարտարագետութիւնը հայոց ձեռքն կերթայ»:

Դառն ճշմարտութիւն մը: Այն, ունինք առաջնակարգ գեղարուեստագէտ ճարտարագետներ, որոնք եւրոպական մեծ հիմնարկութիւններէ փառաւոր վկայականներ ստացած են, ու իրենց ստալանդն ալ գործնականապէս փայլեցուցած, բայց ահա ինչ որ կը պատահի. դատարկ կը նստին. քանի որ վարորդն կայ, ինչի՞ գնալ Կիւրիդեանը փնտով: Տաղանդաւոր հայ ճարտարագետը կամ ժամանակին մեծ մասը պարագայ կանցընէ, կամ կը պարտաւորուի երկրէն դուրս ելլել: Յովսէփ Ազուար մը, որ պուլկարներուն մայր-եկեղեցին կառուցած էր Պօլիս, ու Պուլկարի՝ ազգային թատրոն մը, այդ ստալանդաւոր հայ ճարտարագետը հարկադարեւաբար թիւրքայէն դուրս ալլուր գործ գտնել: Պօլսոյ հայ ճարտարագետներուն ստուար մեծամասնութիւնը աւելի արհեստաւորներ են, քան թէ արուեստագէտներ. չորս պատով տուներ շինել պիտեն, ու այնքանը կը բաւ ընդհանրութեան:

Հայ գեղարուեստագէտն ալ բարձրակարգ հանդամաններուն ազդեցութիւնը կը կրէ. հայ ճարտարագետն ալ իր ցեղին բարոյական ու ամենակարգ տկարացմանը հետեւնում, ինչն ալ կը տկարանայ: Թիւրքի մէջ մարդ մը ինչն իրենը «մարդ» չէ, այլ խուճիք մը մէջ մասը. թիւրք է, յոյն է, հրէայ է, հայ է. ցեղին հօրաքանդակը ու տկարացմանը հետ անհատն ալ կը հօրանայ, կը տկարանայ: Յեղափոխ ազգեցութիւնը նոյն իսկ օտարազգիներուն համար ալ նկատելի է: Մարդը ֆրանսիացի է, անգլիացի է, գերմանացի է, և թիւրքի մէջ իր ցեղին վայելած ազդեցութեան չափովը, ինքն ալ աւելի կամ նուազ բարեյակովը զիրք մը կը գրաւէ:

ծրագրեր այն ժամանակ, երբ նրանք ամենաազգայ պայմաններում էին:

Այժմ երբ ռուսական զօրքը Մանջուրիայում ուժեղացրած է Սիբիրից և Եւրոպական Ռուսաստանից տարած գործերով, պատերազմի բեմի զիրքը փոխված է, իսկ ամառը, երբ Ռուսաստանը հարաւորութիւն կունենայ զօրք ուղարկել և ջրով, Օր, Նիսէյ և Ամուր գետերով և ճիւղաւորութիւններով, գեներալ Կուրոպատկին կարող կը լինի կենսարժանացնել իր ձեռքում բաւականաչափ զօրք յարձակողական գործողութիւնների համար: Եւ այդ յարձակողական գործողութիւնները աւելի հեշտ կը լինի կատարել Վլադիվոստօկ-Գենգան-Սէուլ գծի ուղղութեամբ: Եթէ ռուսական մի սպառնալի զօրք, բաղկացած 150—200.000 հոգուց, սեպտեմբերին կամ օգոստոսի վերջին իջնի եւրոպական ծովի ափով դէպի Գենգան, այն ժամանակ ռուսների զօրքը կարող կը լինի գեներալներին հասնել Սէուլ:

Հեռագրական գործակալութիւնները հազարավոր են մի շարք տեղեկութիւններ եւրոպական զօրքերի ծովափ իջնելու մասին. բայց աչքի առաջ ունենալով, որ շատ լուրեր սխալ են դուրս եկել, պէտք է սպասել պաշտօնական հազարագեղութիւններին:

ՔԱՍԵՉԻ ԱՌԻԹՈՎ

«Մշակի» ներկայ համարի հետ ուղարկում ենք մեր բաժանորդներին մի քարտեղ, որ ներկայացնում է ռուս-եւրոպական պատերազմի այն մասը, որտեղ ներկայումս կենսարժանացած են պատերազմական գործողութիւնները:

Մօտ մի ամիս սրանից առաջ, մարտի 4-ին, «Մշակի» № 42-ի հետ, մենք արւիքը Հեռուար Արեւելքի քարտեղը, որտեղ նկարագրած էին Մանջուրիան, Կօրէան, Եւրոպական և Չինաստանի ու Ռուսաստանի այն մասերը, որոնք սահ-

Արբուճական ճարտարագետութիւնը ատենօր հայոց սեփականութիւնն էր, Պալսան ընտանիքին ժառանգութիւնը և ընդհանուր հայոց համար հարստացման ասպարէզ մը, զարգացման ու բարգաւաճման դպրոց մը, ազդեցութեան միջոց մը: Հայերն էին, որ Պօլիս սուլթաններուն պալատները, խալիֆաներուն մզկիթները, պաշտօնական շէնքերը կը կառուցանէին: Պօլսոյ փաշաները, պէյրեր հայ ճարտարագետներն էին, որոնք կը վստահէին իրենց պարանքներուն կառուցմանը համար: Ո՞վ վստահութիւն պիտի չունենար այն հայուն, որոնք կը վստահէին փաղիշար ինքը: Երկուստապարտութիւն մը, մեծ մասամբ հայաստանցի, գործնականապէս ճարտարագետութիւն կը ստղծէր Պալսաններու ձեռքին տակ: Հայ նկարիչներու խումբ մը կը գեղագործէր բոլոր կառուցութիւններու ձեռքները ու պատերը. անգամաթիւ բանադրներ հիւան, որմնագործ, վիճակագր, աստղագետ, դարբին և այլն, ամենքն ալ գործ ունէին և ատատօրէն կը շահէին: Ու հայոց ձեռքով շինուած ամեն շէնքերու նիւթերը մասնակարարողները իրենք հայերն էին, որով հայ վաճառականները մեծաքանակ գործեր կընէին: Եւ այդ թուականներուն Պօլսոյ հայ ժողովուրդն ալ շատ գիւրութիւններ ունէր իր հաշուին մեծամեծ շէնքեր բարձրացնել: Թողուք մանր մուշք տունները, խանութները: Երբեք հաստատուած իրողութիւն մըն էր, թէ Պօլիս խանութներէն յետոյ, էն շատ կալուածատէր ժողովուրդը հայն էր:

Հօս ալ փչեց խորշակը: Սուլթան Համիդին օրով արբուճական հայ ճարտարագետութիւնը շնչուեցաւ. Պալսանները ոչնչացան, ստանց ժողովուրդն ու յաջորդ ձգելու, դէպքերն ու պահանջները հայն ու թիւրքը իրարու բոլորովին թշնամացուցին. եւրոպացին, յոյնը եկան մեր տեղը գրաւել, անոնք ալ իրենց հետ բերելով

մանակից են առաջին երկիրներին: Այն քարտեղը նպատակ ունէր միայն ընդհանուր գաղափար տալու այն տեղերի մասին, որոնք պարփակել էին իրանց մէջ սկսած պատերազմի բեմը: Իսկ ներկայ քարտեղը ներկայացնում է միայն մի սահմանափակ տեղ, այն է Մանջուրիայի հարաւային ծովափայ մասը և Կօրէայի կենտրոնական և հիւսիս-արևմտեան մասերը: Գարաէզի կէտում գտնվում է Եւրոպա, որ բաժանում է Մանջուրիան Կօրէայից և ռուսական բանակները եւրոպականից: Մենք աշխատել ենք կարելիին չափ շատ քաղաքներ և գիւղերի անուններ նշանակել, որպէս զի մեր ընթերցողները կարող լինեն հետեւի այն հազարագրութիւններին, որոնք պէտք է այսուհետև լսյա տեսնեն հեռագրիչների և ուրիշ նկարագրութիւնների մէջ վերաբերեալ պատերազմին:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՐԻՍՏՈՍԻԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ապրիլի 11-ին նշանակված է Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի նիստը: Կար ժամանակ, երբ այդ նիստից մի քանի շաբաթ առաջ հասարակութեան գանազան շրջաններում արդէն իսկ նկատվում էր առանձին շարժում և հետաքրքրութիւն. ընկերութեան անդամները մի քանի խմբերի բաժանված՝ եռանդով ընում էին վարչութեան սպառնալից տեղեկագրի յօդուածները, գծագրվում էին պէս-պէս նկատողութիւններ, մըշակվում էին նորանոր խնդիրների ծրագրեր, պատրաստվում էին բողոքներ և հարցադրուղուներ... Եւ այդ բոլորը ընդհանուր ժողովի ընտրութեան համար: Այդ խմբերի նախաւարտաւորական աշխատանքը ժողովի գործունէութեան ցանկալի նախնականներն էր, որ այնչափ կենդանութիւն էր տալիս նրա պարագլուխներին:

Իսկ ի՞նչ գրաւիչ պատկեր էր ներկայացնում

իրենց ցեղակիցները ամեն գործի, ամեն առուտուրի համար: Իբրև է, թէ այլ ևս արբուճական գեղապան, բարձրակու, արուեստակերտ շէնքեր չեն բարձրանար, սակայն Երբեքին անգամաւալ շրջափակը քառորդ դարու մը մէջ քաղքի մը վերածուեցաւ, գրեթէ ամանց հայուն մասնակցութեանը, մինչ, նախկին աւանդութեանց շարունակութեամբը, պէտք էր ամբողջովին մեր գործը ըլլար: Եւրոպացին ճարտարագետութեան մէջ ալ մեր մէջը կտորեց. հայ ճարտարագետութեան տկարացմանը բնականաբար կը տկարանայ հայոց վաճառականութիւնը, հայոց արհեստաւորութիւնը: Ան բաւուցի, բարեբոցի քաջարհետ բանաւորներուն ցեղը փչանալու վրա է:

Եւրոպացին մեզի տկարացուց, ոչնչացուց նաև՝ երկրին տնտեսական կեանքին ուրիշ մէկ ճիւղին մէջ, այն է՝ սեղանաւորական-եւմտականին: Թիւրքի մեծ սեղանաւորութիւնը գեղական դար մը առաջ հայոց ձեռքը ըլլալէ յետոյ, այսօր ամբողջովին եւրոպացիին անցած է: Հայը երբեք լայնարժէքի կը մասնակցէր երկրին եւմտական մասնակարարութեան. Մեծ նոր խանը՝ կենտրոնավայր հայ սեղանաւորներու՝ մինչև աստիճան մը կրնար Թիւրքի Մալիկէն համարուի, այսինքն՝ «Ֆինանսներ» միխտարի» պաշտօնատունը. սակայն Սիբիրի պատերազմէն հետը եւրոպացին երկցաւ, իրեն հետ բերելով գրամալարիս, քաղաքական ազդեցութիւն ու գիտութիւն: Նախ հիմնուեցաւ Պանք Օթոմանը, որ հայը պաշտօնեայ եղաւ: Սկզբնաւորութիւն սեղանաւորական ծառայութեան: Բայց այդ պաշտօնեայութիւնն ալ կանհետ. 1870-ին Պանք Օթոմանի ներքին վարչութիւնը գրեթէ ամբողջովին հայոց ձեռքն էր, եւրոպացի գաղութելով մեծ անօրէնները միայն ու քանի մը պաշտօնեայներ. իսկ այժմ

ընդհանուր ժողովի նիստը. նա լինում էր բազմաթիվ խորհրդարանի հոյակապ դահլիճում, բազմաթիվ անդամների ներկայութեամբ. գահին վերնայարկը ամբողջապես լցված էր լինում հանդիսակազմների խումբն անհամար, որ գալիս էր հետևելու ժողովի զբաղմունքներին: Այն, այն օրերը երիտասարդութիւնը ուժգին թափով արտայայտում էր իր սրտի և հոգու ջերմութիւնը հասարակական խնդիրների շրջանում:

Այն չէ այժմ. վերջին ժամանակ ընկերութեան անդամները թիւը գնալով աստիճանաբար ընկնում է. ժողովուրդը այլ ևս բարեգործութեան խնդիրներով չէ հետաքրքրվում. շուրջը նկատվում է ստանալունը վերաբերմունքը դեպի ընկերութեան գործերը, իսկ ընդհանուր ժողովի նիստերը աւելի և աւելի ձեւական նշանակութիւն են ստանում: Այդ երեւոյթը նկատվում է ոչ թէ միայն թիֆլիսում, այլ և Կովկասի բոլոր շատ նշանաւոր գաւառական քաղաքներում: Ճշմարիտ է, նոր կանոնադրութեամբ զգալի կերպով սահմանափակվել է ընկերութեան իրաւասութեան շրջանը, բայց բարեգործութիւնը, իբրև թշուառներին օգնելու և խնամելու վսեմ գործ, մնում է անխախտ ընկերութեան սուրբ պարտականութիւններից մէկը և դա այն ծայրագոյն շարժառիթն է, որ միացնում է մարդկանց սրտերը աշխարհի հաստատութեան մարդասիրական նպատակների հետ:

Բարեգործական ընկերութիւնը չէ պիտի զբաղվի մասնաւոր օժանդակութիւններ տալով, սրան նրան դրամական նպաստներ բաժանելով. դա ներքին է միայն բացառիկ դեպքերում, երբ անխուսափելի է հանդիսանում այդ ձևի օժանդակութիւնը. աւելի նպատակաւոր մեր ստեղծելու այլ ձևի օգնութիւն, որ միջոց տար թշուառներին անմիջապէս լըրացնել իրանց անհրաժեշտ և կենսական պիտույքները, ինչպէս, օրինակ, հիմնել ճրի կամ էժանագին ճաշարաններ և թէյխաններ, վարձել մատչելի գնով քաղաքի որոշ մասերում բնակարաններ, ուր և տեղաւորել խնամ և մոլթ անկիւններում առանցող անօգնական հիւանդներին և տնանկներին: Մարդասիրութեան գործը լայն է և անսահման, պէտք է միայն ունենալ կարեկից ու պիտի զբաղանկներ թշուառ գաւառները անարդարութիւն է միայն պահանջող և դատապարտող լինել վարչութեան վերաբերմամբ, որ որքան էլ կատարեալ լինի իր կազմով և եռանդով, այնու ամենայնիւ չէ կարող շատ բան անել, եթէ ինքը հասարակութիւնը անտարբեր է և սահմանափակ զգալի իր պարտականութիւններից մասնագոյնը:

Այնպիսի օրը մենք ստացանք վարչութեան 1903 թ. 1-ի տարեկան տեղեկագիրը, որ վերջին հազիւ թէ երկու երեք հայ տակաւին այդ մեծ դրամատան մէջ կը գտնուին: Պանքան ճիւղեր հաստատեց թիւրքիոյ գանազան քաղաքներն ալ. եւրօպայի մտաւ հոն ալ, ուր երբեմն հայ սեղանաւորը միայնակ կը տիրապետէր: Յոյներն ալ մեծ դրամատուններ հիմնարկեցին. Կիւսիսի իւրեք, իբրև լոկ առևտրական գործարանութեանց միջնորդ մը, մեծակալ տեղ մը գրաւեց: Ու մինչ հին հայ սեղանաւորութիւնը կանխատեսար, նոր մը կը սկըսէր երևան գալ. իր դերն էր եւրօպայի հետ հայ վաճառականներուն դրամական յարաբերութեանց դիւրացումը. եւրօպական գրութեանը պահպանութիւն մը, որ իր բարգաւաճման թուրքին մէջ կանցան, հարուած կրելով նամանաւանդ քաղաքական ղեկավարէն: Հիմակ Պոլիս հազիւ թէ երկու երեք կանոնաւոր հայ դրամատուն կը գտնուին:

Բայց վաճառականութեան մէջ յատուղի մեցինը, չունենալով թէև եւրօպայիին բնութեամբ քաջայանդուզն ու բարգաւաճ վաճառականութիւնը, զոր երկրին կացութիւնն ալ արդէն չի թոյլատրեր: Այսօր հայերը թէ Պոլիս և թէ թրքական նահանգները ունին վաճառականութիւն մը աւելի կանոնաւոր, աւելի զարգացած քան կէս դար առաջուանը: Սակայն ապագային հեռուպատկերը երկիւղալից կը տեսնուի, եւրօպական մրցման վտանգէն: Հայը թիւրքիոյ մէջ իբր վաճառական ձեռք բերած յաջողութիւնը մեծ մասամբ պարտական է ուրիշներու անընդունակութեանը: Իսլամները առևտուրի մարդիկ չեղան. եւրօպայիներն ալ տեղական լեզուները չը սորվեցան, ֆրանսացին ու անգլիացին թրքիւլարի հմտացման ամենամեծ դժուարութիւն կրելով, հայը իր լեզուագիտութեամբը ու տեղական պահանջներուն գիտութեամբը յաջողեցաւ եւ-

ջանում է հետեւել խորհրդաւոր խօսքերով: «Բազմաթիւ խնդրատուների անհրաժեշտ կարիքները լրացնելու համար վարչութիւնը չունէր միջոցներ, ուստի նա իր պարտքն է համարում հայերի ուղըը դարձնել բարեգործական ընկերութեան ունեցած աննշան արդիւնքի վրա, սակայն վարչութիւնը վտան է, որ հայ հասարակութիւնը այսուհետև աւելի կարեկից կը լինի թշուառների դրութեան և դրանով միջոց կը տայ օգնութեան գալ բազմաթիւ կարօտեալներին, որոնք իրօք արժանի են ուղարկութեան, քանի որ ընկել են ծայրահեղ չքարուրութեան մէջ հանգամանքների բերմամբ»:

Հասարակութեան ուղղած այդ խօսքերը մի հարկադրեալ կող է, որ պէտք է արձագանք գտնէ մարդկանց սրտերի մէջ. անտարբերութիւնը այդպիսի կարեւոր խնդրում պախարակելի է մի հասարակութեան համար, որ պարտականութիւն է իր մէջ գոյութեան կենսատուտարբեր... Ներկայ ընդհանուր ժողովում վարչութիւնը առաջին անգամ պիտի զեկուցանէ ընկերութեան իրաւասութեան անուան հիմնված որբանոցի ընթացիկ տարվայ տեղեկագիրը. այդ հիմնարկութիւնը սեպտեմբերին է միայն բացվել, բայց արդէն հասարակութեան ջերմ համակրութիւն է վայելում, շնորհիւ աչքի ընկնող կարգ ու կանօնին, որ տիրում է այնտեղ *):

Յ. Ս.

ԲՈՒՐՆՈՒՄ ԲԱՆԻՔԻՆԵՐ ԵՎ ԿՈՒՆԻՍԵՐԸ

Հարկաւոր ենք համարում մի քանի տեղեկութիւններ հաղորդել թիֆլիսի Հայոց Բանկի գործական ընկերութեան գործունէութեան մասին, քաղելով այն ուսուերէն տեղեկագիրից, որ վարչութիւնը այս օրերս նրատարակել է:

Անցեալ 1903 թ. 1-ի ընթացքում ընկերութիւնը ունեցել է 3 պատուաւոր, 21 մշտական—խալական և 106 խալական—տարեկան անդամներ: Նրա ունեցած գոյքը եղել է. տոկոսաբեր թղթեր—55667 ռ. 77 կ. և կանխիկ դրամ—295 ռ. 97 կ., ընդամենը—55963 ռ. 74 կ.: Հանդուցեալ Յ. Պուղազեանի կտակած դրամադրուլը և գոյքը եղել է. 1) անշարժ կալուածներ—81965 ռ. 5 կ., 2) տոկոսաբեր թղթեր—90678 ռ. 80 կ., 3) կանխիկ դրամ—181 ռ. 62 կ., ընդամենը—172825 ռ. 47 կ.:

*) Օրովովով դ'արից՝ իբրև որանոցի այլուանքից մ'կը՝ քաղցր պարտքս եմ համարում իմ անկեղծ գործունակութիւնը և շնորհակալ յայտնել իշխ. Մարքիսի Թուրանյանին, որին յանձնված է որանոցի վերանորոգման խնամքը, և այդ հաստատութեան կառավարչի օր. Գուր. Քանդարյանին. նրանց մայրական խնամքը անտուն և անտէր մանկատանակ որդիների վրա գրաւած է. սրտաշարժ է և ուղի վերջինների փոխարքած երախտատուայ ս'ըր:

Բայց իր օրը մենք ստացանք վարչութեան 1903 թ. 1-ի տարեկան տեղեկագիրը, որ վերջին հազիւ թէ երկու երեք հայ տակաւին այդ մեծ դրամատան մէջ կը գտնուին: Պանքան ճիւղեր հաստատեց թիւրքիոյ գանազան քաղաքներն ալ. եւրօպայի մտաւ հոն ալ, ուր երբեմն հայ սեղանաւորը միայնակ կը տիրապետէր: Յոյներն ալ մեծ դրամատուններ հիմնարկեցին. Կիւսիսի իւրեք, իբրև լոկ առևտրական գործարանութեանց միջնորդ մը, մեծակալ տեղ մը գրաւեց: Ու մինչ հին հայ սեղանաւորութիւնը կանխատեսար, նոր մը կը սկըսէր երևան գալ. իր դերն էր եւրօպայի հետ հայ վաճառականներուն դրամական յարաբերութեանց դիւրացումը. եւրօպական գրութեանը պահպանութիւն մը, որ իր բարգաւաճման թուրքին մէջ կանցան, հարուած կրելով նամանաւանդ քաղաքական ղեկավարէն: Հիմակ Պոլիս հազիւ թէ երկու երեք կանոնաւոր հայ դրամատուն կը գտնուին:

Սեղանաւորական ու առևտրական գործարանութեանց ճիւղերուն շարունակութիւնը կըրնանք համարել եւրօպայի ապահովագրական ընկերութիւններու թիւրքիա ծաւալումը: Ուղարկել իրողութիւն մըն է այն արտակարգ վերջը որ հայերը գրաւեցին այդ ընկերութեանց Կ. Պոլսոյ ճիւղերուն մէջ: Պոլսոյ լրագրիները իրենց ազդարարութիւններով մեզի շարունակ կը հաղորդեն թէ հայեր են, որ ապահովագրութեանց մասնաձեւերը կը վարեն իրր տնօրէն և զլիստուր պաշտօններ: Քսան ապահովագրական ընկերութեան մը, իսկ այսօր հայերը տնօրէններու խումբ մը կը ներկայացնեն:

Հայերը այս յաջողութիւնը ձեռք բերին այլ և այլ պատճառներով, որոնց մէկ քանին յիշատակենք: Երկրին գանազան ցեղերը և ասանց յատուկ բնաւորութիւնները քաջ կը ձանձնան, լեզուներու հմտութեամբ: Հանգամանքները իրենց քաջամասթ են. գիտեն թէ խարդախութիւնները ինչպէս կը գործադրուին, վտանգները ձր կողմէն են, որոնց պէտք է լրացան:

Գալով տարեկան եկամուտին, ընկերութիւնը ամբողջ 1903 թ. 1-ի ընթացքում եկամուտ ունեցել է միայն 4442 ռ. 02 կ., այն է մնացորդ նախորդ տարվանց—208 ռ. 07 կ., 106 անդամակցական վճար—636 ռ., պարահանդէսից—1418 ռ. 55 կ., տոկոսից գրամադրուլ—2066 ռ. 52 կ., նուէր—10 ռ. և պարտք—102 ռ. 88 կողմէ: Ծախք եղել է նոյնչափ, այն է 4442 ռ. 02 կ., որից դիւանական ծախքեր, բնակարանի վարձ—1132 ռ. 98 կ., աղբատներին և կարօտեալներին նպաստ, կամ բուն բարեգործական նպատակի—2828 ռ. 24 կ., աւելացումն դրամագիրի վրա—413 ռ. 10 կ. և ապահովագրութիւն—67 ռ. 70 կ.:

Միակ միւլթարական և պայծառ երեւոյթը ընկերութեան գործունէութեան մէջ Պուղազեանի կտակի իրադրութեան է: Վերջապէս, երկար ձգագումներից յետոյ, վարչութիւնը 1903 թ. սեպտ. 20-ին բացել է «Որբանոց» յանուն Յ. Պուղազեանի, որի մէջ այժմ պատրաստված են 20 որբեր: Այդ որբերի պահպանութեան համար և առհասարակ որբանոցի վրա ծախսվել է 4 ամսվայ ընթացքում (1 սեպտ.—31 դեկտ. 1903) 5531 ռ. 90 կ., որից բնակարանի վարձ—894 ռ. 40 կ. (ց1-ն մայիսի 1904), որբանոցի վերանորոգութեան վրա—1987 ռ. 28 կ., կահ-կարասիք—1031 ռ. 99 կ. և մնացած—որբերի պահպանութեան, ուսուելիք, հագուստ, կառավարչուհու առձիկ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՈՒԹԵԱՆ

Շուշիէն, արքի 5-ին

Մեր դիւղացի թիֆլիսյանակ պ. Համարում Արամաման Թորոսեանց, թիֆլիսից վարչախումբով իր հարկին Շուշիէնը գալը եւ տեղիկ մնալով միջանոց, որ գ'ւղը լրագր ստանալուց գուրկ է ներկայ 1904 թ. 1-ին, (Թէեւ տնցեալ 1901—1902 և 1903 թ. 1-ին ստանում են իղի երիտասարդութեան հաւաքական ուղիքով), յանձն տաւ եւ կոտորաւ, որ ներկայ 1904 թ. 1-ին մի օրինակ «Մշակ» նուրի մեր Պշուռ գիւղին: Աժմ օտանում ենք «Մշակ» լրագրը եւ յայտնում ենք յիշեալ պարտին սրտանց շնորհակալութիւն:

Ե. Տեր-Գրիգորյան

ՆԵՄՔՆ ԵՎ ԿՈՒՆԵՐ

Մ օ ս կ վ ա յ ի քաղաքապետը Վիէնայից, մամուլի ըրբօրի նախագահից սպրիլի 3-ին ստացաւ մի ցաւակցական հեռագիր «Պետրօպօլիսից» գրահարկի վրա մնած յայտնի ուսու նկարիչ և ոչ նուազ տղայնուաւոր գրող Վ. Վ. Վերեջապիւնի մահվան առիթով:

Միջին և արեւելեան Ասիայի ուսուսնասիրութեան ուսակական մասնաժողովը, ներկայ ամառվայ ընթացքում ուղարկելու է մի գիտական մեծ խումբ Տուրան քաղաքը՝ չինական թուրքեւստանի, որոնց հանդէպ անվստահ գտնուելու է: Արեւելքը կը ձանձնան. ու ժրջաւոր, աշխատատէր և պարկիտ են: Գիտները թէ հայերը օտարին կը սպաւարկէ, իր գլխաւոր առաքինութիւնը սպարկիտութիւնն է ու հաւատարմութիւնը: Առաջին անգամ անգլիական երկու միացեալ ընկերութիւններ եղան, որ իրենց շահերուն խնամակալութիւնը յանձնեցին հայու մը, որ երկար տան իր երկրորդական պաշտօնակ ծառայած էր իրենց: Մըրցակից ուրիշ ընկերութիւն մը զգաց թէ հայու մը դէմ հայ մը հանելով պիտի կընար Պոլիս յաջողութիւն գտնել: Փորձը ենթադրութիւնը հաստատեց: Օրինակը համահանգ կըսու: Եւ անոն, օտարազգի տիրութեան ձեռքերուն մէջ ամենպատուական գործիքներ եղան հայերը, որոնք իրարու դէմ կուելու արհեստին քաջատեղեակ են: Քաղաքական պատմութիւնը կը փոխադրուի առևտրականին մէջ: Այդքէ չը վրիպելը սակայն, որ օտար ապահովագրական ընկերութեան մը տնօրէնի պաշտօնն ալ վերջապէս պաշտօն մըն է, այսինքն՝ «սպասարկութիւն» մը, և ոչ թէ ինքնագլուխ գործունէութեան անվայրափակ ասպարէզ մը: Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, ապահովութիւն կայ, որ այս ամսամասիակ ասպարէզն ալ երկար տանն հայոց ձեռքը մնայ: Գործունէութեան բնական բերմամբ գերման ընկերութիւններն են, որ օր մը թիւրքիոյ մէջ պիտի տիրապետեն, և անոնք մեր ծառայութեանցը կարօտ պիտի չըլլան:

Ճարտարագործութեան վրայ պիտի չը խօսիմ, վասն զի թիւրքիոյ մէջ այժմ ճարտարագործութիւնը—ինդուստրիա—գոյութիւն չունի. բայց երկաթուղիներուն հետ գոյութիւն պիտի ունենայ. ու մենք այն ատենը անպատւաստ պիտի գտնուինք:

տանում: Այդ գիտական արշաւանքի նպատակն է ուսուսնասիրել չինական թուրքաստանի հետ թիւրքերը:

«Մշակի» ներկայ համարը հատով ծախողների մօտ կարծեմայ քարտէզի հետ միասին հինգ կողմի, ինչպէս սովորական համարները: Քարտէզի համար առանձին վճար չի վերցվել:

Շուշի քաղաքի և Երկաթուղին, որի երկաթուղիներն ընդամենը 244 վերստ է, անարվում է ոչ միայն Ռուսաստանի, այլ և ամբողջ աշխարհի ամենաթանգ գծերից մէկը: Նրա մի վերստը նստել է կառավարութեան վրա 219,777 ռ., այն ինչ արեւելեան Սիբիրի գծի մէկ վերստն արժէ 38,487 ռ. միայն: Այդ ծայրայեղ թանգութեան պատճառը մեծամեծ տեխնիկական դժուարութիւններն են. 244 վերստի վրա փորված է 19 տունիւ, ամբողջ ճանապարհի տարածութեան վրա շինված են ցեմենտով շարէ պատեր, 189 կամուրջներ, 10 հատ քարէ խողովակներ և այլն: Գծի շինութիւնն սկսված է 1899-ին և այժմ դեռ չէ վերջացած:

Երկրագործութեան միջնորդութեան կից հիմնված է հանքային գործերի մի խորհուրդ, որին ամենակցելու են հանքագործների ներկայացուցիչները: Այդ ծրագրերը, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագրիները, մօտ օրերս ուղարկված է վարչական հիմնարկութիւններին, որպէս զի նրանք էլ յայտնեն իրանց կարծիքները:

«Առևտրական Գործակալութեանը» հաղորդում են Օդեսայից, որ քաղաքապետը երկար բանակցութիւնների մէջ է մտել նաւամատուցի գործատէրերի և կապալառուների հետ, մեծ ջանքեր է թափել և վերջապէս աղոյգեցրել է, որ նաւերի բանուրների և նաւեր բարձր մշակների օրավարձի ամենափոքր շաբի նշանակվի 1 ռ. 50 կ. օրական:

«Приаз. Край.» լրագրին հեռագրում են, որ Մոսկվայում գործող «Քրիստոսեական օգնութիւն» ընկերութեան գործերը բնուող վերաբանիչ յանձնաժողովը յայտնագործեց խոշոր գեղձուսներ: Պաշտօնից հեռացված են նախագահ տիկին Վիշնիօվսկայան և վարչութեան ամբողջ կազմը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՍՏՐԱՅՈՒՄ ԸՈՒՐՁՔ

Արտասանմանեան մամուլի կարծիք մասի 31-ի տարեկան ղեկավար մասին: Երէկ մենք

Քանի որ խօսքը ճարտարագործութեան վրայ է, յիշեցնեմ թէ մեծ ասպարէզ մըն ալ փակուած է հայոց առջև. ճարտարագէտ—երկրաչափի գործը այլ հայուն համար չէ: Թիւրքիոյ մէջ հայերը սկսան երկրաչափ-էնթէ-ներէտ—ըլլալ: Բժիշկներէն յետոյ երկրաչափներն էին, որ Պարիզէն կուգային: Ամէնքն ալ ըստ բաւականին լաւ գործերու կեցած. յաջողութիւնը ուրիշները քաջալերեց. ուսանողներու թիւը աւելցաւ. բայց անա Պարիզէն տանեակ տարի մը առաջ Պոլիս վերադարձողները անգործ մնացին, ուստի և վնասութիւնը տիրեց: Երկաթուղիները բոլորովին եւրօպայիներուն սեփականութիւնը եղան, ու անոնք իրենց հայրենակիցները կը բերեն:

Չեմ ուզեր ընդարձակօրէն ձանրանալ թիւրքիոյ մէջ մեր անտեսական կեանքին ամէն պայմաններուն վրայ. քանի մը օրինակները, որոնք երկու յօրուածի մէջ յիշեցի, կը բաւեն գաղտնաբար մը տալ թէ վարչային երկիւղներուն վրայ և ցոյց տալ թէ վտանգը որմէն է: Վերտանալը եւրօպայիէն է: Բայց կը կարծեմ, նաև կը հուսամ, թէ ուրիշ մասունք երկիւղը, հոն է նաև փրկութեան յոյսը: Այս կարծիքս, այս համոզումս եթէ ոմանց արտատոց իսկ թուի, բայց գայն արբարացնող փաստերը չեն պակսիր. ուրիշ թղթակցութեամբ մը անոնց վրայ կը խօսիմ:

Այսօրուան համար, վերջացնելով յիշեցնեմ, թէ որքան որ Պոլսոյ հայոց անտեսական կեանքը նկատողութեան առի, բայց կացութիւնը մի և նոյնն է ասիական թիւրքիոյ ամէն քաղաքի հայոց համար, և գուցէ աւելի ծանր, աւելի վտանգաւոր:

***

առաջ բերեցինք ուսանական մամուլի կարծիքը...

Գերմանական, ֆրանսիական, անգլիական և առնասարակ բոլոր լրագրիչները շինք ցա...

Կոնգրեսի գրեթէ բոլոր լրագրիչները սպել են ընդարձակ մանացուցակներ Մակարովի մասին...

«Standard» լրագիրը գրում է. «Մովսիսյն պատմութեան շատ քիչ դէպքեր պարզ ապացուցանում են...

«Times» լրագիրը, կապակցի չենթարկելով Ռուսաստանի մասերը ոչ միայն, այլևս էլ, թէ համարձակ կարելի է ստել, որ նա, Ռուսաստանը...

«Daily News» իր վերջին համարներում մի քանի յօդուածներ է նուիրում «Պետրոպոլիսի» և ծովագետ Մակարովի դժբախտութեանը...

Մի այլ յօդուածի մէջ նոյն լրագիրը ասում է. «Ռուսաստանի մեծ և անփոխարինելի կորուստը հանդիսանում է ոչ նուազ շահեցունքը...

Մի այլ յօդուածի մէջ նոյն լրագիրը ասում է. «Ռուսաստանի մեծ և անփոխարինելի կորուստը հանդիսանում է ոչ նուազ շահեցունքը...

Պորտ-Արտուրը. նրանք կը ստանան կատարելապէս ազատութիւն ծովի վրա և հարաւորութիւն յարձակելի ուսանելի վրա...

Պորտ-Արտուրը. նրանք կը ստանան կատարելապէս ազատութիւն ծովի վրա և հարաւորութիւն յարձակելի ուսանելի վրա...

ՅԻՇԱՍԱԿՒԼԻ ԳՈՐԾ (Նամակ Սովետային)

Կեանքը Սովետային օրրան անմխիթար է և ունի իր տեղը կողմերը, բայց նոյն այդ կեանքը երբեմն-երբեմն տալիս է մխիթարական գործը...

Փայտաշէնը, «Ռաֆֆի» ծննդավայրը, որ մտովի անցեալում համարվում էր ամբողջ գաւառի աչքը...

Փողովորդի սիրտը ստուել, դառնացել էր, նա դարձել էր միանգամայն անուշադիր դէպի բոլոր հասարակական հիմնարկները...

Մյոջ ցաւալի կացութիւնը շարունակվում էր մինչև այս ուսումնական տարվայ սկիզբը, երբ գիւղացիները սթափվեցին և ուրիշների յորդորներով ու առաջարկութեամբ նորոգեցին խարիւղը...

Դա արդէն մի քայլ էր դէպի լաւը, դէպի վերաշինութիւնը: Հէց դեռ տարվայ սկզբին կարիք էր զգացվում գլխոցի նոր շինութեան, որովհետև եղածը խարիւղ է և անբաւարար:

Անա այդ պահանջին էլ ասած էր գոհացում տրվում: Պ. Կարապետ Մանասէրեանը, յիշատակ Մանասէրեան տան, շինելու է Փայտաշէնում երկրասեան երկսեռ դպրոցի յարմար շէնքը: Արդէն գլխոցը ունի յարմար և ընդարձակ հող, որի վրա էլ կառուցվելու է նոր շէնքը: Ապրիլից պիտի ձեռնարկվի ուսումնարանի շինութիւնը և մինչև ուսումնական տարին անսպասան պատրաստ է լինելու:

Մյոջ ցաւալի կացութիւնը շարունակվում էր մինչև այս ուսումնական տարվայ սկիզբը, երբ գիւղացիները սթափվեցին և ուրիշների յորդորներով ու առաջարկութեամբ նորոգեցին խարիւղը...

Դա արդէն մի քայլ էր դէպի լաւը, դէպի վերաշինութիւնը: Հէց դեռ տարվայ սկզբին կարիք էր զգացվում գլխոցի նոր շինութեան, որովհետև եղածը խարիւղ է և անբաւարար:

այս ձեռնարկութիւնը յիշատակելի մի գործ է, որը երկար կապրի ժողովրդի սրտերում և անթիւ շրթունքներ օրհնութիւններ կը մրմնջան այս տան յիշատակին:

Յիշատակելի և օրինակելի գործ: Մյոջ ձեռնարկութիւնը թող օրինակ լինի այն բարեգործների, այն հարուստների համար, որոնք ուզում են յիշատակ թողնել, բարեգործութիւն անել, բայց չը գիտեն ինչպէս:

ՆԱՄԱԿ ԱՄԷՐԻԿԱՅԻՅ

Նիւ-Եորք, մարտի 17-ին (Խոտմնացի հայ գիրանու մը)

Այսօր ժամը 3-ին կէտօրէն ետք տեղի ունեցաւ American Academy of Dramatic Art (Ամերիկեան Ակադեմիա Դրամատիկ Արտեստի) տարեկան մրցանակաբաշխութիւնը, խոսն և ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեամբ, ուր կարելի էր նշմարել հայ տիկիներու և օրհորդների: Վերջիններու ներկայութիւնը կը բացատրվի այն շահագրգռութեամբ, որ ունէին նիւ-եորքացեան ընտր հայերը տեսնելու և ծափահարելու համար զարոցին առաջին հայ շրջանաւարտ յանձին պ. Յովսէփ Յովսէփեանի: Երջանաւարտ 38 երիտասարդներու մէջ պ. Յովսէփեան ստացաւ ուղի մէջը մը բուն ծափերու ընկերակցութեամբ:

Երջանաւարտ պարոնը, ընդի տրապիզոնի, գեղարդէմ, վայելչապազմ համակերպի երիտասարդ մըն է: Ինքնաշխատութեամբ իր միջնակարգ ուսումը լրացնելով, մասնաւոր ինքնաբերով պարայեցաւ անգլիերէնի, իր օրապահիւրը ճարտար ճանաչեմ, և երկու տարի առաջ մտաւ մեր յիշատակած վարժարանը, ուր առաջին օրէն աչքի գարկին իր յատկութիւնները:

Պ. Յովսէփեան համեստ երիտասարդ մըն է և աշխատող: Վասն ենք, որ իր երկու այդ յատկութիւններու շնորհիւ՝ համեստութեամբ և աշխատասիրութեամբ, պիտի կարենայ յաղթել իր փշոտ ասպարեզի բոլոր խոչընդոտներուն և պատուաւոր տեղ մը գրաւել Արամեաններու շարքին մէջ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒԻՍԷ

Վերջերս թէ եւրօպական և թէ ուսական լրագիրները հաղորդեցին, որ Մուշի նահանգում, Սասունում, գարձեալ հայերի կոտորած է կատարվել ընդհարելի և համբիճէ գործի ձեռքով: Իսկ ուսաց հեռագրական գործակալութեան հեռագրիչները յայտարարեցին, որ Սասունում հայեր պատամբարել են Անդրանիկի ղեկավարութեամբ և սուլթանը թոյլատրելի է Օրմանեան պատերազմին ուղարկել Սասուն, Մուշի հայոց առաջնորդին, որ սա յորդորէ Անդրանիկին վար դնել զէնքերը և անձնատուր լինել: Այժմ տեղական «Կառազ» լրագիրը իր ոչ-պաշտօնական մասում հետեւեալ տեղեկութիւններ է հաղորդում Սասունի այդ պատամբարութեան մասին: «Վերջին անկարգութիւնները Մուշում—ասում է լրագիրը—թիւրքաց պաշտօնական աղբիւրների համաձայն տեղի են ունեցել հետեալ հանգամանքներով: Թիւրքաց իշխանութիւններին գեղեցիկ, թէ Սոնսունում (Մուշի նահանգի գիւղ) հաւաքվել են հայ ազիտասորները ժողովի: 15 ժամագրով անմիջապէս նստեցին ձիերի վրա, իմանալու համար, թէ ինչու են գործը: Երբ ժամագրից մտեցան գիւղին, հրացանաձգութիւնների հանդիպեցին նրանք: Հրացանաձգութիւնը լինում է ոչ միայն այն անից, որ հաւաքվել էին հայ ազիտասորները, այլ և զրացի տներէց: Ժամագրից իսխակոյն կրակ արին իրանց կողմից և արիւնը թափվեց: Բայց թիւրքական իշխանութիւնները ամեն միջոց ձեռք առան, որ խաղաղ ընկերները որ և է կերպով չը վնասվեն: Ինչ վերաբերում է ընդհարելին, նրանք իբր թէ ոչ միայն չեն մասնակցել յիշեալ կռիւն, այլ նոյն իսկ աներից չէին դուրս եկել: Եստ ճիշդ է նկատում «Կառազ» լրագիրը «Իբր թէ» ասելով: Ղոտար թէ փերզերը անմեղ գառան նման հանդարտ նստեցին: Յամենայն դէպս նոյն իսկ թիւրքական այդ պաշտօնական հաւորագրութիւնը ցոյց է տալիս, որ եղել է արեւնհեղութիւն—կոտորած:

«Daily Mail» լրագիրը աննացիօս մի լուր է հաղորդում, որ իբր եղբայր թափաւորի Կոպենհագեն գնալը կապ ունի այն բանակցութիւնների հետ, որ եղել են անգլիական և դանիական կառավարութիւնների մէջ, Իսնէլայի չէզոքութիւնը ապահովելու նպատակով այն դէպքում, երբ պատերազմ ծագի Անգլիայի և Ռուսաստանի մէջ: Լրագրի սակերով այդ բանակցութիւնները նպատակ ունեն դաշնակցութիւն կապել Անգլիայի, Դանիայի և Ռուսաստանի մէջ, որի համաձայն Մեծ Բրիտանիան և Չեռնոզի նկղւցները պէտք է մնան չէզոք, այն է փակվեն պատերազմական զործոցութիւնների դէպքում:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹՅՆԻՅ

10 ապրիլի

Կիեւ: Մայիսի առաջին թիւերում Գորոդուկում, Կիեւից 15 վերստ հեռաւորութեամբ, թորախտի դէմ կուող ընկերութիւնը բաց է անում ամառային սանատորիա տուրքերու լուրջ հիւանդների համար: Կառուցված են 3 բարակներ 72 ձրի մահճակալներով չբաւարներին համար և մէկ բարակ 16 սենականերից: ԳԱԼԻՊՈԼԻ: «Հօհնցօլէն» գրասանաւը Վիլհելմ կայսրով երէկ առաւօտեան դուրս եկաւ Կատանիայից և այսօր առաւօտ խարխիւ գրցեց այստեղի նաւահանգստում: Մտադրութիւն կայ ճանապարհ ընկնելու:

ՊՕՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ: (Սեփական թղթակցից) Պորտ-Արտուրի շրջանում հանգստ է: ՍեվԱՍՏՕՊՈԼ: Քաղաքացիների կողմից մատուցված են արձաթէ բաժանիկներ «Վարեալի» և «Գորէնցի» հերոսներին: Ապրիլի 10-ին նրանք ուղևորվում են Պետերբուրգ: ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Փոխաբայի հեռագիրը Նոբրին Սեծութեան ապրիլի 9-ից. «Մի շարք հետախուզումներից ետուի վրա իմացվեց, որ կապօնացիները Ի-Չժուից դէպի հիւսիս առաջ քաշեցին նշանաւոր ոյժեր, մօտ մի դիվիզիա, և նոյնպէս սկսեցին արագ ժողովել զօրքեր Ի-Չժուում, որտեղից կօրէական ազգարնակութիւնը գաղթեցրված է: Մտադրութիւն կայ բեռներ անցկացնել պոստոնների նման: Մարիլէի դիմաց կղզու վրա մեր կամաւորները սպանեցին կապօնական երկու խուզարկուներին, մէկը ըստ երևոյթին օֆիցեր է: Այ թեի վրա մեր կամաւորները մի քանի օր ետուի ձախ ափի համարձակ խուզարկութիւն էին կատարում, որից երկաց, որ Պոմէլի գետից դէպի հարաւ զօրքեր ըլել կան, բայց կապօնացիները զբաղված են այստեղ մակոյնների պատրաստութեամբ: Այստեղ ցեղեկով երեք նաւերով գնաց մեր կօմանդանտը բաղկացած երկու օֆիցերներից և 32 զինուորներից, բայց կապօնացիները գտան դրանց, և հրացանաձգութիւն սկսվելով՝ երեք հրացանաձգներ սպանվեցին: Ժամը վերաբերված են շտաբ-կապիտան Ջմէլցիկին և 11 հրացանաձգներ: Թեթիւ վերաբերված են պօրպուրչիկ Պուշկին և չորս հրացանաձգներ: Մեր երկու թնդանօթների պաշտպանութեան տակ մեր կօմանդանտ հեռացաւ դէպի մեր ափը:»

ԲԵՐԼԻՆ: (Յատուկ): Տօկիօից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, հաստատվում է, որ կապօնացիները ափ իլեյցի 20,000 մարդ թնդանօթներով այն ծովածոցը, որ գտնվում է Դալնիից եօթը մղոն դէպի հիւսիս: Ափ իլեյնի կատարվեց կապօնական հիշ պատերազմական նաւերի պաշտպանութեան տակ: Այդ կէտում ափ կիլեյնի վրա էին նոր զօրքեր: ԲԵՐԼԻՆ: Քննելով գրութիւնը պատերազմական բեռնի վրա «Militär Wochenblatt» ասում է, որ շատ անհասկանալի է գտնում կապօնական մօրիլիզացիայի և պատրաստ զօրածանների ափ փոխադրելու գարձանալի յապագումը: Եւրօպացիների գրութիւնը աւելի ղոտար գարձաւ:

ԲԵՐԼԻՆ: (Յատուկ): Տօկիօից հաղորդում են, որ ետուի վրա մի քանի ընդհարումներ կան: Իւրաքանչիւր յօպէ աւելի լուրջ ընդհարում է սպասվում:

ԲԵՐԼԻՆ: (Յատուկ): Տօկիօից հաղորդում են, որ ուսաները առաջ են շարժվում հիւսիսարեւելեան Կօրէայում: Նրանց հեծկազմը իբր թէ այրել է Միօն-Չժիօն քաղաքը:

ՊԱՐԻՉ: (Յատուկ): Դիպլոմատական բարձր շրջաններում լուր է պտտում, որ անգլիական կառավարութիւնը չէր հրաժարվի Ռուսաստանի հետ համաձայնութիւն կապելուց անպիօ-Ֆրանսիական վերջին դաշնագրի նման: ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: «Պետրոպոլիսի» պատված օֆիցերներից իրանց ծառայութիւնը ըստ կեցից լեյտենանտներ Ռեյտովիկի և Ենիշ և միջամաներ Եակովլեվ և Վասիլի Շմիդտ: Ապրիլի 8-ին օր ցերեկով իր ընակարանում Դվորցովայա նաբէրէժնայի վրա սպանված է կողոպտելու նպատակով գերբալ կ. Կ. Շտրանդտանի կինը, նոյնպէս սպանված է սպասար գիւղացի, որը գտնվում էր ընտկարանում: Գողցված են շատ թանգազին իրեր: Յանցաւորն անյայտ է: Ետանգով ըընտնութիւն է կատարվում: Փոխաբայի հեռագիրը Նոբրին Սեծութեան ապրիլի 9-ից. «Ամանապատական գեղուցանում են Չեռք կայսերական Սեծութեան, որ ապրիլի 9-ին շրջաբարձ մակոյկներից սկանային պատուաքննելու ժամանակ, մի ականի վարժապետ պայթուցի մակոյկի ետևի մասի տակը՝ մեռան»

